

Een frisse blik

We moeten op een andere manier gaan nadenken over sociale zekerheid. Dat concludeerden beleidsmakers van Algemene, Economische, Financiële en Sociale Zaken een half jaar geleden in hun gezamenlijke ‘zppers-rapport’ – dat deze maand eindelijk groen licht kreeg van het kabinet. Qua inkomensbescherming is er volgens de beleidsmakers nauwelijks aanleiding om zppers anders te behandelen dan werknemers. Ze lopen evengoed gezondheidsrisico’s en schatten ook ziekte, arbeidsongeschiktheid en langlevensrisico verkeerd in. Maar toch hebben ze niet dezelfde rechten en plichten om zich hiertegen te beschermen.

Een simpel assenstelsel vertolkt het nieuwe paradigma. Op de horizontale as staan werknemers tegenover zelfstandigen. Langs deze as werd inkomensbescherming altijd opgedeeld. Maar op de verticale as verschijnt er nu een nieuwe dimensie: ‘zelfredzamen’ tegenover ‘afhankelijken’. Beleidsmakers adviseren hierbij: “minder beleid gericht op de as werknemers–zelfstandigen, en meer beleid gericht op werkenden met differentiatie langs de as afhankelijk–zelfredzaam.” Dit moet gaan leiden tot een “systeem met adequate bescherming voor alle werkenden waar nodig, en keuzevrijheid waar mogelijk”.

Het is alsof de opticien je bril heeft bijgesteld: alles ziet er ineens weer helder uit! Prompt lijken controversiële beleidsopties – verplichte ziekteverzekering voor zppers, afschaffing zelfstandigenaftrek, minimumlonen voor zelfstandigen – het overwegen waard. Maar helaas weigert het kabinet zijn oude bril te vervangen. In reactie op het rapport deelt het “de analyse dat op langere termijn het grote verschil dat in de institutionele behandeling van zppers en werknemers is ontstaan, dient te worden verkleind.” Maar wat koop je als zelfstandige voor die langere termijn? En waar is die nieuwe as gebleven? Goed is weer wel dat er tijd is voor nadere uitwerking van de nieuwe as, die nog elementaire vragen oproept.

Zoals wat de as-labels nu eigenlijk betekenen. Het SCP omschrijft zelfredzaam als participatievormen waarbij men zelf aan de slag gaat. In de Welzijnswet 1994 staat het begrip uitgelegd als ‘het vermogen van de mens om voor zichzelf te zorgen’. Dit zijn belangrijke algemene noties, waarmee we in de discussie niet uit de voeten kunnen. Je kan er een economische notie van maken als je het uitlegt als *financiële* zelfredzaamheid. Maar betekent dit dat je een zeker financieel vermogen hebt verworven of gaat het dan over ‘menselijk kapitaal’? Ben

GELIJK WERNER

Eindredacteur ESB

gelijkn.werner@economie.nl

je zelfredzaam voor het leven of enkel wanneer het uitkomt? En wie bepaalt er eigenlijk of iemand zelfredzaam is? Daarover moeten we het nu gaan hebben, voordat we aansturen op meer of minder zelfredzaamheid. Daartoe zou bijvoorbeeld het SCP – goed thuis in sociaal geladen termen – een typologie van ‘zelfredzaam’ kunnen schetsen.

Ook is het nog de vraag hoe je werkenden over de nieuwe as verdeelt. Hoe weet je wie en wie niet zelfredzaam zijn? We vonden zelfredzaamheid altijd feilloos afleesbaar aan het label ondernemer of werknemer. Daar stappen we dus van af, maar wat zijn dan de nieuwe identificatiecriteria? Voor de hand ligt inkomen, dat bijvoorbeeld bij pensioen- en armoedebeleid leidend is voor de toegekende

inkomensbescherming (bij pensioenen via de aftopgrens, waarboven je geen aanvullend pensioen meer krijgt). Maar als beschermingscriterium is inkomen net zo pover als de juridische werkvorm. “Het is immers het totaalbeeld van een zpper dat bepaalt of iemand zelfredzaam is en niet de score op één of twee indicatoren”, stellen de rapportenschrijvers. Toch is er een gamma aan indicatoren denkbaar: van inkomen tot vermogen, huishoudsituatie tot opleidingsniveau, opdrachtgeversaangetal tot financiële geletterdheid. Het CBS zou – meer dan ze nu al doet – kruisverbanden kunnen leggen tussen statistieken, om groepen werkenden scherper te onderscheiden.

Een derde vraag voordat het tijd is voor implementatie van de nieuwe as, is hoeveel differentiatie er langs de nieuwe as moet zijn. Minder differentiatie langs de as werknemers – ondernemers betekent immers nog niet automatisch dat de inkomensbescherming voor alle werkenden hetzelfde moet zijn. Integendeel als het aan de beleidsmakers ligt, die spreken van “onvoldoende maatwerk in beleid”. Hoevéél meer maatwerk er moet komen, hangt af van maatschappelijke voorkeuren voor solidariteit en bescherming. Daarnaast hangt het af van kosten en baten van sociale zekerheid voor verschillende groepen werkenden. Het CPB zou zich daarom wellicht kunnen toeleveren op wat de toegevoegde waarde van sociale zekerheid is voor verschillende groepen werkenden.

Een paradigma-verschuiving komt nooit ineens. Maar laat het nieuwe sociale zekerheidsdebat alsjeblieft zo snel mogelijk verder gestalte krijgen. De beperking van de lange termijn waarop Keynes ons zo fijntjes wees is ook voor de zpper uiterst relevant.